

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Sect. 1. An poßit sufficienter probari ratione naturali Deum perse ac
immediate operari in actionibus amnium creaturarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

SECTIO I.

An possit sufficere probari ratione naturali. Deū
per se actum immediate operari in actioni-
bus omnium creaturarum.

Ixi in titulo per se & immediate, quia ex dictis disputat. præced. constans est & certum, saltem remote & per accidens diuinum influxum necessarium esse ad actionem cuiuslibet causæ creatæ, quia saltem necesse est, vt Deus conseruet in esse creaturâ, quæ aliquid operatur; qui autem dat esse, dat etiam operationem, saltem remote & per accidens.

Prima sententia negans porponitur, &
suadetur.

Non defuerunt ergo Theologi, qui negauerunt, Deum per se & immediate concurrere ad actiones secundarum causarum. Cuius erroris præcipuus defensor censetur Durandus in 2. dist. 1. quæst. 5. & dist. 37. quæst. 1. quamquam illa sententia antiquior fuerit: illam enim referunt Albertus, Henricus. & alij. Imo D. August. 5. Genes. ad liter. cap. 20. his verbis: Sunt qui arbitrantur tantummodo mundum ipsum factum à Deo, cetera iam fieri ab ipso mundo, sicut ille ordinauit & iussit, Deum autem ipsum nihil operari. Fundamentum est, quia nulla sufficiente ratione fundari potest necessitas huius cooperationis, & ideo asserenda non est, quia Deus non adhibet superuacaneum ac minimè necessarium concurrendum. Antecedens probatur primo, quia causæ secundæ non sunt instrumenta, sed principales causæ: nam virtute propria, & nõ per extrinsecam aliquam motionem operantur, vnde interdum vniuocæ sunt, & effectus faciunt sibi similes: quando vero sunt æquiuocæ, sunt perfectiores & nobiliores causæ: ergo operantur sufficiente virtute: ergo non indigent auxilio superioris causæ. Patet consequentia, quia ad effectum producendum sufficit virtus æqualis illi, aut certe nobilior.

Secundo potuit Deus efficere creaturam operantem effectum sibi proportionatum sine ope alterius: cur enim hoc repugnat? Nulla sane apparet repugnantia aut cõtradictio: neque est contra diuinam perfectionem aut potentiam, sed potius indicat magis potentiam Dei. Nam, sicut diuinæ potentiæ fuit non solum efficere creaturas, sed etiam illis communicare simile efficiendi vim, ita magis ostendetur eadem potentia Dei, si suis creaturis possit hanc virtutem agendi completam, & omnino integram communicare: huiusmodi autem erit, si alterius ope ad agendum non indigeat. Quod si hoc Deus potest facere, vnde constat non iam fecisse? Aut si faceret, quo alio modo faceret, quam dâdo creaturæ virtutem æqualem vel maiorem, quam ad effectum necessaria sit? hoc autem iam fecit.

Tertio fieri non potest, vt duo agentia immediate concurrant ad eandem actionem, nisi vtrumque eorum imperfectum sit, & tantum partiale, quod de Deo non est dicendum: ergo non concurrat cum creatura immediate ad actionem eius. Maior patet, quia vel vna ex illis causis agit per aliâ, vel neutra. Si primū sequitur eâ, quæ per aliâ agit, non agere immediate, sed solum mediante aliâ, cum non possit dici creaturâ agere per Deū, agere Deus per creaturâ, & ita frequenter loqui solemus Deū scilicet, operari, per causas secundas, seu medijs causis secundis. Cuius locutionis optimus sensus est, Deū dedisse causis secundis virtutē operandi, & conseruare illas, easque veluti cõstituisse, vt vice sui operentur. Si autē dicatur secundum, nempe neutram ex his causis, scilicet, nec primam,

possit ita semper manere, si aliunde non corrumpetur. Secundū etiam exemplum assumit falsum; nam per solam cessionem actus per se nõ corrumpitur, nec diminuitur habitus, sed solum à causis cõtrariis, quæ ea occasione interueniunt, vt D. Thom. declarat, 1.2. quæst. 54. art. 3. vbi in solutione ad primum declarat, non aliter definire calorem per cessionē calefacientis, & tacite exponit, quod ex prima parte citauimus.

Tertium exemplum est sane difficile: nam experientia ipsa videtur docere impulsū illum paulatim minui, quia inde prouenit, vt motus proiecti paulatim etiam remittatur & langueat. Aliunde vero non apparet actio agentis cõtrarii, à quo corrumpatur. Aut enim illud esset intrinseca forma aut grauitas proiecti, & hoc non, quia nec grauitas est actiua alterius qualitatis, neque ipsa intenditur per emanationē, sicut frigus in aqua, quia grauitas non fuerat remissa per impressionem imperus. Vel remitteretur à medio resistente, & in contrarium impellente: & hoc etiam dici nõ potest, tum, quia prius quam proiectum incipiat in contrarium impelli, incipit impetus remitti; tum etiam, quia si vnus impetus non corrumpetur, nisi à contrario, non posset lapsus à se abicere omnem impetum: necesse est ergo, vt per puram priuationem auferatur. Quare multi negant, quod hæc difficultas supponit, scilicet impetum esse qualitatem impressam proiecto, sed solum contactum proiectis, quasi continuatum per partes medijs, prout Aristoteles docuisse videtur in fine Physicorum. Nec defunt alij, qui putent ipsammet proiecti grauitatem esse instrumentum, quo proiecti ens vitur medio contactu ad impellendum, quo vult. Sed mihi hæc etiam incerta sunt, quia vix intelligo motum illum sine impressa qualitate, prout iam docent frequentius Philosophi. De modo autem corruptionis illius qualitatis ipsimet Philosophi, qui illam ponunt, nihil dicunt, neque ego inuenio quod mihi satisfaciât. Solum dicere possumus, quamuis impetus non corrumpatur per propriam actionem cõtrarii; tamen definire ad modum earum qualitatum quæ sic corrumpuntur, quia definit resistere seu renitente contrario. Itaque quia illa qualitas est in subiecto contrario & resistente actiuitati eius, propter quam solâ illa qualitas imprimatur per modum instrumenti, ideo non postulat semper ibi conseruari, & quia aliâ subiectum semper illi resistit, & actioni eius, natura talis rei postulat, vt paulatim ab eius conseruatione cesset. Tamen hoc non est propter dependentiam mediam à suo agente, sed propter peculiarem naturam & institutum talis qualitatis.

DISPUTATIO XXII.

De prima causa, & alia eius actione, quæ est cooperatio, seu concursus cum causis secundis.

E concursu primæ causæ cum secundis ad actiones earum, pauca inueniuntur ab Aristotele alijsve Philosophis dicta, à Theologis vero res hæc copiose disputatur. Et quantum potest ratio naturali cognosci propria est huius loci. In qua re primo videndum est, quæ sit necessitas huius concursus: deinde quid sit, postea quomodo ad actionem causæ secundæ comparetur, ac tandem videbimus, an causæ secundæ vel creatæ habeant inter huiusmodi subordinationem, vel ad solum Deum.

mam, nec secundam, per alteram operari, plane sequitur utramque esse imperfectam: tum quia utraque solum ageret ut causa partialis, tum etiam, quia sine subordinatione, & quasi fortuito convenient ad agendum.

V.
Quarta.

Quarto, quia de aliquibus rebus creatis necesse est fateri non esse à Deo immediate: ergo pari ratione idem dicendum esset de omnibus, quæ à causis secundis principali virtute operantibus procedunt. Consequentia tenet à paritate rationis, & antecedes probatur, primo in omni actione creaturæ, quatenus actio est, ut est, verbi gratia, calefactio ignis: nam licet demus calorem ut calorem, esse immediate à Deo, tamen de calefactione ignis ut sic id dici non potest, quia apertam inuoluit repugnantiam. Nam actio, vel talis actio ut sic, nempe calefactio ignis, dicit essentialiter habitudinem ad hoc agens, nempe ignem: ergo impossibile est illam actionem quatenus talis est, esse à Deo immediate: & tamen illa actio est aliquid in rerum natura distinctum à calore: ergo. Secundo, hoc speciali ratione dicendum videtur de actionibus liberis, quia, si illæ essent immediate à causa prima, non possent esse liberæ ipsi causæ secundæ, quia & causa prima, cum sit potentior, secum ferret secundam, quo vellet, & secunda non haberet in manu & potestate sua influxum causæ primæ, ut posset operari cum vellet. Tertio, est specialissima ratio de actionibus liberis peccaminosis: nam indecorum est illas attribuire primæ causæ ut per se & immediate operanti. Quartum exemplum asserere possumus de effectibus seu causalitatibus aliarum causarum: illæ enim non sunt à Deo immediate, ut à prima causa, ut constat, quia illi causandi modi præsertim formales, & materialis non possunt à prima causa exerceri: si ergo materia & forma in suo genere sufficientes sunt ad suam propriam causalitatem: cur non erit in suo quolibet causa efficiens?

Vera sententia.

VI. Secunda sententia est, Deum per se & immediate agere in omni actione creaturæ, atque hunc influxum eius simpliciter necessarium, ut creaturæ aliquid efficiat. Et hæc est vera sententia, quæ fufius est à nobis explicanda & confirmanda.

VII. Primum itaque dicimus tam esse certum, Deum influere immediate ac per se in omnem actionem creaturæ, ut id negare erroneum sit in fide. Probatum primo ex communi consensu Scholasticorum, qui ita sentiunt de hac veritate, ut de Catholico dogmate, ut patet ex D. Thom. 1. p. quæst. 105. art. 5. & in 1. 2. quæst. 109. & 3. contra Gentes, capit. 70. Caiet. & Ferrar. ibi Capreolo in 2. dist. 1. quæst. 2. art. 3. ad argumenta contra secundam conclusionem, Alexand. 1. part. quæst. 9. memb. 2. ad 2. Albert. in 2. dist. 35. a. 7. ubi sic inquit, *Alia opinio fere cessit ab aula, & à multis modernorum reputatur hæretica.* Item Gregor. ibi. quæst. 1. art. 3. Scot. 2. dist. & 37. quæst. unica, Bonavent. dist. 37. art. 1. quæst. 1. ubi ait hanc sententiam absque omni ambiguitate esse tenendam, idem in 1. dist. 45. art. 2. quæst. 2. Heru. tractat. de æternitate mundi quæst. 1. Secundo idem probari potest ex communi consensu Sanctorum, qui hanc veritatem docent ut in divinis Scripturis contentam, quos, quia hoc non est nostri muneris, breuiter indicabo. August. ergo cum contrarium opinantes retulisset loco supra citato, subdit: *Contra quos profertur illa sententia Domini, Pater meus usque modo operatur.* Et infra: *Deinde quia non solum magna & præcipua, verum etiam ista terrena & extrema ipse operatur, ita dicit Apostolus: Tu nudum granum seminas, Deus autem dat illi corpus sicut vult, & unicuique semini proprium corpus.* Idem late probat idem August. in epist. 146. ad Consentium ubi alia testimonia Scripturæ adducit, ut illud: *Primum quam reformarem in vtero, noui te.* Ierem. 1. & illud: *Sifenum agri, quod hodie est, & cras in cibum mittitur, Deus*

Ieron. 5. ubi
lege eundem
Aug. tract. 1.
in Cyril. &
Ch. yf. &
Nazian.
quor. ibi va-
fert Tolet.
Similia te
stimonia
sunt Job. 10.

sic vestit. Lucæ 13. Idem August. li. 4. Genes. ad liter. cap. 12. ubi adducit illud Act. 17. *In ipso viuimus, mouemur, & lib. 9. cap. 15. adducit illud 1. Corint. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Prosper. sent. 281. Idem Greg. 16 lib. Moral. ca. 18. Omnia (inquit) quæ creata sunt, per se nec subsistere prævalent, nec moueri, sed in tantum subsistunt, in quantum ut esse debeant acceperunt, in tantum mouentur, in quantum occulto infinitu disponuntur. Et reliqui Patres vbicunq; tractat de diuina prouidentia hanc veritatem ut certissimam supponunt.

Secundo dicendum est, veritatem hanc sufficienter probari posse naturali ratione. Et primo videtur euidenter inferri ex dictis de conseruatione, ut hæc etiam ratione fere tam certum in fide habeatur, Deum immediate efficere omnia, sicut & conseruare. Prima illatio probatur primo, quia si non omnia à Deo immediate sunt: ergo neq; conseruantur immediate, quia ita res se habet ad esse, sicut ad fieri. Neq; enim esse rei magis potest pendere à causa ad quæta, postquam factum est, quam cum fiebat. Item, quia si causa pendet à Deo in esse: ergo & effectus, quia vtrumq; est ens per participationem: ergo sicut causa pendet in instanti quo agit, ita effectus in instanti in quo fit, quia etiam in eo instante vtrumq; est ens per participationem: ergo omnis effectus causæ secundæ pendet à Deo in fieri, & consequenter causa secunda nihil potest facere sine concursu Dei. Tandem quia alias sequitur, quod interdum neq; mediate res pendet in conseruari à Deo: nam si calor ab igne productus, à Deo solum pendet mediate igne producente, cessante ignis actione iam nullo modo pendebit. Respons debet fortasse Durand. effectus causarum secundarum, quamdiu ab eis sunt vel conseruantur, tantum fieri vel conseruari mediate à Deo: cessante vero actione causæ secundæ, tunc Deum solum immediate conseruare effectum, etiam si sola causa secunda immediate productus sit, quia nulla res creata potest vel habere vel retinere esse sine aliqua efficiente causa: & ideo quamdiu causa secunda immediate efficit, illa sufficit, cessante vero illa, ut res permaneat in esse, necessarium est ut Deus efficiat conseruando, sicut nos etiam dicimus cessante causa secunda primam adhibere maiorem vim, & efficacitatem.

Sed in primis iuxta hanc responsum veritas supra demonstrata de conseruatione Dei limitatur ad conseruationem immediatam, vel ad mediatam: quod est alienum ab omni sana doctrina. Alias cum Deus dicitur creator omnium, limitari posset quod sit mediate vel immediate. Deinde supposita illa sententia, non dicitur consequenter cessante actione ignis, Deus incipere conseruare calorem: tum quia si calor non pendet in operari à Deo, cur debet dependere in esse tum etiam, quia calor productus non pendet in suo esse à calore producente ratione ipsius esse, sed ratione talis fieri, ut supra declaratum & probatum est: ergo quamuis cesset actio ignis calefacientis, non est cur sit necessaria actio superioris causæ ut conseruetur illud esse. Maxime, quia iuxta illam sententiam calor ut sit absolute & simpliciter, non pendet essentialiter à Deo, sed ad summum remota & per accidens: necessitas autem actionis conseruatrice oritur ex intrinseca & absoluta dependentia, quam res habet à tali causa, ut habeat esse, sicut supra explicatum est.

Atque hinc probatur secundo prima illatio, quia si Deus non influat immediate in omnem actionem creaturæ: ergo ipsa actio creata ut sit, non postulat per se & essentialiter influxum Dei: cum tamen ipsa etiam sit aliqua participatio entis: ergo nulla est ratio, cur forma, quæ per talem actionem fit, postulet ad sui conseruationem actuale influxum primæ causæ, quia neque hoc postulat ratione sui fieri iuxta illam sententiam, cum ipsum fieri non sit immediate à Deo: nec ratione sui esse, quia maxime ex eo, quod est esse participatum: sed hæc ratio non censetur sufficiens in ipsa

in ipsa actione iuxta illam sententiam: ergo neq. in forma seu termino actionis erit sufficiens.

Tertio potest eadem deductio ita fieri, quia entia creata non minus pendent à Deo in quantum agentia, quam in quantum entia, quia non minus sunt subordinatà Deo vna ratione, quàm alia, & sicut sunt entia per participationem, ita etiam sunt agentia, sed quatenus entia sunt, sunt omnino dependentia à Deo intrinsece & essentialiter: ergo similiter pendent quatenus sunt agentia: ergo dum agunt, non solum pendent, quia in esse cōservantur à Deo, sed etiam quia in ipso agere per se & immediate requirunt influxum Dei. Et hoc est quod Arist. aliquando ait, in agentibus per se subordinatis inferioribus non posse agere sine influxu superioris, lib. 2. Metaphys. cap. 2. 7. Phyl. cap. & lib. 8. cap. 5.

Quarto potest eadem argumentatio à conseruatione ad cooperationem confirmari proportionali ratione: nam sicut Deus potest rem creatam suo esse priuare per solam negationem actionis, ita potest rem creatam sua naturali actione priuare per solam negationem concursus: ergo sicut ex priori potestate euidenter colligitur immediata dependentia in esse, ita ex posteriori colligitur immediata dependentia in ipsa actione. Antecedens (vt verum fatear) nō est euidenter aliquo naturali experimento. Ex supernaturalibus autem effectibus satis est euidenter priuauit enim Deus ignem Babylonicum sua actione, nullo extrinsecus obiecto impedimento: ergo id fecit per subtractionem concursus: quo enim alio modo fieri potuisset? Et hoc significatur Sapient. 11. cum dicitur, ignem oblitum fuisse virtutis suæ: quia nimirum eā sine Deo exercere nō poterat. Estq. hoc per se valde cōsentaneum diuinæ potestati, vt in manu sua habeat actiones omnium, sicut habet omnium esse.

Quinta ratio valde probabilis est, quia causa secunda nō potest sese determinare ad effectum in indiuiduo & in particulari, quia eius facultas semper est indifferens ad plura indiuidua, & à subiecto & circumstantiis non satis determinatur: ergo necessaria est cooperatio primæ causæ, quæ voluntate sua potest eam determinare ad singularem effectum. De cuius rationis fundamentis videri possunt superius dicta disputatione 5. dum de principio indiuiduationis ageretur.

Vltimo est optima ratio, quia hic modus agendi in omnibus, & cū omnibus agentibus pertinet ad amplitudinem diuinæ potentie, & ex parte Dei supponit perfectionem sine imperfectione: ex parte vero creaturæ, siue causam secundam, siue actionem, siue effectum eius contideremus, quantum imperfectio nem dicat, tamen illa est imbibita in ipso conceptu creaturæ seu entis participati, quatenus talis, vt rationes factę declarant. Et alioqui hoc modo intercedit perfecta, & essentialis subordinatio inter causam primam & secundam, nihilq. est quod repugnet, vt patebit facile ex solutionibus argumentorum: ergo non est neganda Deo hæc generalis influentia. Vnde negā philosophis videtur fuisse omnino ignorata, vt de Aristotelis mente in 3. rat. attigimus, & in lib. de Causis, qui vel Aristotelis, vel Procli esse cōfetur, variz sunt propositiones, quibus hæc veritas significatur, quas in sequētibz tractabimus. Plāto etiam ob hanc rationem causas secundas instrumenta primæ appellauit, quod ab eis cōcursu in agendo pendeat, vt sumitur ex Damasc. in sua Philof. cap. 9. & Simpli. 1. Phyl. tex. 29. & aliis. Refertur etiam Trismegistus in Dialog. Crater. dicens; Deum vbiq. præsentem semper agere omnia, & alia similia. Et Philo Alexand. in libro Quod mundus sit incorrupt. dicens: Deum omnibus partibus mundi assistere cooperando.

Soluuntur fundamenta prima sententie.

Ad primum argumentum negatur antecedens, rationes enim factæ sufficienter declarant ne Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

cessitate huius concursus. Neque propterea negamus agentia creata esse principalia in suo ordine, vt superius in diuisionibus causæ efficiēis declaratum est. Non vero sequitur, si causæ principales sint, esse etiā in agēdo independentes, quia multo maior per se actio requiritur ad hoc posterius, quàm ad illud prius, vt per se constat. Cum ergo dicitur ad agendum sufficere virtutem æqualem effectui: primum respondere possumus fuisse, e in ratione causæ proximæ; non vero simpliciter. Deinde dicimus, sufficere cū debita proportione, nam sicut virtus ipsa est dependens, ita sufficit ad eam actionem, non tamen independentem, & ideo præter eam necesse est, vt influat prima causa à qua omnia essentialiter pendent. Sed inferet aliquis: ergo quoniescunq. aliqua forma penderet à sua causa in conseruari, penderet etiam in operari. Respondetur, de hoc dicendum esse in vltima sectione huius disputationis, nunc negatur consequentia, quia à causa creata non est dependentia tam essentialis, & quali transcendentalis, sicut ab increata.

Ad secundum respondetur inuoluere repugnantiam, quod creatura sit potens ad agendum independentem à creatore, tant ex parte ipsius causæ creatæ, quæ necessario habet vim agendi communis: am. & proportionatam suo esse, quam ex parte effectus vel actionis ab illa manantis; nam, cum illa sint entia per participationem, essentialiter pendent à primo ente. Quapropter sicut non spectat ad diuinam potentiam producere ens à se independentem in esse, ita nec producere agens à se independentem in agendo: imo vtrumq. æque repugnat diuinæ perfectioni, & imperfectioni creaturæ, vt satis declaratum est.

Quomodo Deus immediate concurrat.

Tertium argumentum totum est de loquendi modo potius, quam de re. Et in primis in eo inquiritur, an dicendus sit Deus immediate agere ad actionem causæ secundæ. Et quidem ex dictis plane constat necessario fatendum esse Deum aliquo modo immediate influere, atque mediate etiam aliquo modo. Agit enim mediate, quatenus causæ secundæ proximæ agenti dat & conseruat virtutem agendi. Et hoc modo est verum agere per illam, & ad hoc illam creasse, vt munus agendi cum ea communicaret. immediate autem agit, quia etiam ipsa prima causa per sese & virtutem suam influit in talem actionem seu effectum. Quia vero mediatas & immediatus influxus videntur quandam repugnantiam inter se inuoluere, ideo quidam Theologi distinguunt de actione immediata immediatione virtutis vel immediatione suppositi: & affirmant Deū agere immediatione virtutis in omnibus actionibus creaturarū, nō tamē immediatione suppositi. Ita sentit Ferrar. 3. cont. Gētes cap. 70. quem modum loquendi aliqui moderni Thomistæ imitantur. Et videtur fauere D. Thomas in illo cap. 70. nam respondens ad primam rationem in contrarium ait, non est incōueniens vnā actionem procedere ab inferiori agente & à Deo, & ab vtroq. immediate, quia illud est alio & alio modo. Ratio autē est, quia repugnat duo operari immediate immediatione suppositi: sed causa secunda agit immediate immediatione suppositi: ergo prima in illa actione non agit immediate. Maior pater, quia agere immediate immediatione suppositi est quod inter suppositum agens & effectum non intercedat aliud suppositum.

Veruntamen hæc distinctio non est in præsentia materia necessaria, & modus ille loquendi probā- dus non est, quia rem non declarat, & ita est æquiuocus, vt erroneū sensum possit inducere. Nam in rebus creatis illa dicuntur agere immediatione virtutis, & non suppositi, quæ per virtutem à se diffusam contingunt passum vel effectum, non tamē per suppositum

XVI.

XVII.

XVIII.

Vu

positum

positum suum, quod Deo attribueret nefas est. Simpliciter ergo dicendum est, Deum agere cum omnibus agentibus creatis immediate virtutis & suppositi. Et quoniam in priori parte conuenimus: circa posteriorem est aduertendum, suppositum posse dici immediatum, vel in agendo, vel in existendo, seu in distantia locali. Vt verbi gratia, si vera esset opinio Scoti, solem generare immediate aurum in terra, per suam formam substantialem ageret quidem immediate suppositi seu immediate actionis, ut sic dicam, quia ab illo supposito immediate prodiret actio: non tamen ageret immediate suppositi in agendo, seu in loco, quia longe distaret à suo effectu.

XIX. Deus ergo necessario agit, ubicumque agit, immediate suppositi locali seu in esse, tum quia per immensitatem suam necessario est ubique presens, tum etiam quia actio procedit per se & immediate non tantum à virtute creata, quæ dici potest quali virtus diffusa à Deo: sed etiam à virtute increata, quæ est in ipsomet Deo: agens autem quod sic operatur per virtutem suam necessario ibi est presens, ubi operatur. Vnde hac ratione dicitur Deus esse in omnibus per essentiam & per potentiam, & ideo etiam ex actione Dei optime colligitur suppositalis presentia, ut supra dictum est.

XX. Rursus si sit sermo de immediate suppositi in agendo, etiam Deus est suppositum immediate agens in actione creaturæ. Quod probabo primo ex ratione nunc facta, nam illa actio non procedit immediate tantum à virtute diffusa à Deo, quæ est creata: nam hoc esset incidere in opinionem Durandi: procedit ergo immediate à virtute increata inexistente ipsi Deo: & ergo agit etiam immediate suppositi. Paret consequentia, tum quia tunc suppositi in dicitur immediate agere, ut principium quod: quando per virtutem sibi inherenter ita agit, ut ab illa virtute immediate prodeat actio tanquam à principio quo, tum etiam quia diuinum suppositum est suamet virtus: non ergo potest actio immediate prodire à virtute, quin immediate prodeat à supposito, ut colligit D. Thom. in 1. dist. 37. quæst. 1. artic. 1. ad 4. Secundo inter Deum & actionem ut est ab ipso non mediat aliud suppositum: ergo est illa actio à Deo immediate suppositi. Dices inter causam primam & effectum mediare secundam. Respondetur formaliter ac proprie loquendo, falsum esse antecedens, quia aliud est causam secundam cooperari primæ, aliud est mediare inter primum & effectum. Primum est verum, secundum autem falsum, considerando causam primam secundum hanc habitudinem, secundum quam per se influit in effectum, quia ut sic illa actio tam immediate ac per se dicitur habitudinem seu dependentiam ad causam primam, sicut ad secundam.

XXI. Quocirca agere immediate immediate suppositi non excludit consortium alterius suppositi agentis, alias si duæ lucernæ idem lumen producant, neutra ager immediate suppositi: imo nec causa secunda ita agit, quia non agit sine consortio diuini suppositi. Quod si dicas Deum agere ut superiorē & vniuersalem causam: creaturam vero ut inferiorē & particularem, & per illam immediate actionem suppositi non excludi consortium cuiuslibet suppositi, sed illius quod sit inferius & subordinatum in agendo, quod videtur Ferrariensis intendere. Hoc est in rigore falsum (quamuis forte in æquiuoco laboremur) quia esse immediatum suppositum in agendo, non excludit subordinationem & subiectionem alterius, sed mediationem tantum in agendo. Imo hæc immediatio suppositi in agendo sub vna ratione non excludit quin sub alia possit mediate agere duobus modis ad actionem concurrendo, ut de hoc ipso concursu declarauit D. Thom. 1. p. quæst. 105. art. 1. Neg contra hoc quicquam obstant verba citata ex 3. cont.

Gent: nam cum ait D. Thom. *Alio & alio modo*, non intelligit immediat. onem suppositi vel virtutis, sed actionem ut à causa secunda & dependentem, vel ut à prima, & independentem factam.

Vnde etiam constat, quod licet Deus quatenus dat virtutem agendi causam secundam & conseruat illam, eamque ad agendum instituit, possit dici agere per illam, tamen quatenus immediate cooperatur creaturæ, non agit proprie per illam, sed per seipsum & per suam potentiam ac virtutem. Neque inde sequitur aliqua imperfectio earum, quæ in illo augmento inferuntur ex eo, quod vtrique causa, prima & secunda per se ipsam immediate concurrat ad effectum. Primum enim inconueniens generale erat, quod talia agentia essent imperfecta. Negatur tamen sequela: sed illud solum imperfectum erit, quod ex intrinseca conditione & natura, alterius ope indiget, quod proinde ab alio proprie in agendo pendet: aliud vero non erit imperfectum: nam ut reflexit D. Thomas 3. cont. Gent. cap. 70. non ex insufficientia virtutis, sed ex immensitate bonitatis ipsius prouenit, quod creaturæ communicauerit vim agendi, & ideo non per se solum, sed cum illa velit tales effectus producere.

Aliud inconueniens erat, quod talia agentia essent partialia. Sed si intelligatur ex parte effectus, non sequitur quia non sit pars effectus ab vna causa, & pars ab alia, sed totus effectus à singulis suis generibus, ut Diuus Thomas supra notat. Si vero intelligatur ex parte causæ, potest esse diuersitas quædam in modo loquendi: nam quidam concedunt sequelam, quia considerando absolute integrum causalitatem effectum necessariam ad illum effectum, & contra illarum causarum totam illam adhibet, sed ex vtriusque concursu consurgit integra causalitas: & ideo dicuntur pariter concurrere ex parte causæ, quod non est imperfectio Deo, quia ut diximus, id non est ex insufficientia, sed ex ipsius bonitate. Alii vero putant negandam sequelam, quia cum illæ duæ causæ sint diuersorum ordinum, non proprie dicuntur componere vnam causam totalem, sed vnaquæque est causa integra in suo ordine. Qui modus loquendi, quia & communior est & aptior ad indicandum inæqualitatem, & subordinationem harum causarum, magis probandus videtur.

Tertium inconueniens erat, quod tales causæ sine subordinatione & quali fortuito conuenirent ad agendum. Non tamen id sequitur: nam cum vna sit pendens ab alia, non deest subordinatio. Imo interdum solet esse subordinatio cum aliquali mutua dependentia: pendet enim in agendo instrumentum præsertim coniunctum à principali agente, ut calamus ab scriptore, tamen etiam ipse scriptor aliquo modo pendet à calamo, quatenus sine illo scribere non potest. Et potest illa dependentia vocari à priori quia est à principio mouente: hæc vero à posteriori contraria ratione: semper autem id quod pendet ab alio à priori, est subordinatum illi. In presenti ergo causa secunda pendet à prima à priori & essentialiter, quia insufficientes per se est ad aliquid agendum sine illius ope: causa vero prima proprie non pendet à secunda, neque à priori, neque à posteriori, quia licet secundum eum modum agendi quo se accommodat ad concurrendum cum causa prima, non possit sola efficere ealem effectum, tamen simpliciter est omnino independens & potens ad efficiendum se sola omnem entitatem quam efficit per causam secundam. Est ergo inter has causas non solum subordinatio, sed etiam maximè essentialis & perfectissima. Cum autem prima causa semper agat ex certa scientia & voluntate sua, & iuxta ordinem à se institutum, non potest dici fortuito conuenire cum causa secunda ad agendum, sed summa prouidentia.

Quomodo Deus concurrat cum materiali, formali, ac finali causa.

XXIV. Ad quartam rationem, negatur, quidquam esse in rebus, quod sit verum ac reale ens, quod non sit immediate à Deo. Ad tria autem prima exempla, negandum est ullam actionem siue naturalem, siue liberam, bonam, aut malam, quatenus realis actio est, esse sine prima immediate concurrente: de quibus late dicendum est in sequentibus. At vero de quarto exemplo prolixam texit disputationem Fôsecâ. Metaph. q. 12. contendens Deum esse primam causam in omni genere, immediate concurrentem cum secunda ad effectum, vel causalitatem eius. Sed vnum in hac re mihi videtur clarissimum, & nulla fere indigens discussione: aliud autem omnino non capio, quod Fôsecâ in tota illa questione intendisse videtur.

XXV. Primum illud est: Deū efficiendo immediate concurrere cum omnibus causis ad causalitates earum. Quo sensu non solum efficientes causas secundas, sed etiam materiales & formales, subordinatur Deo, & ab eo pendere nō tantum in essendo, sed etiam in causando. Quod nihil aliud est, quam quod cū materia causat, Deus non tantum concurrat conferuando materiam, sed etiam efficiendo ipsam causalitatem materię, quidquid illa sit, & efficiendo etiam effectum materię, dādo effectiue illud esse quod materia dat materialiter: & idem est proportionaliter de forma, imo & de fine, quatenus eius causalitas aliquid reale esse potest, vt infra videbimus. Et ratio per se constat ex dictis, quia quidquid reale est, necesse est, esse immediate ex efficiētia Dei: ergo & causalitates & effecta omniū causarum necessario sunt immediate ex efficiētia Dei. Quo sensu recte intelligi potest de omni causa secūda quod dicitur in lib. de Caus. in princ. *Causa prima adiuuat secundam super operationem suam.*

XXVI. Aliud vero est quod Deus nō solum vt causa prima efficiens, sed etiam vt causa prima materialis & vt causa prima formalis concurrat cum materia & forma ad omnes causalitates earum: ita vt illę causalitates etiam vt sunt à Deo, sint formaliter diuersę ab effectiua. Omitto causalitatem formalem & exemplarem; nam in eis est hoc probabile, vt infra suis locis exponam. In dicto ergo sensu loquitur dictus author, qui hoc exponit de materia & forma, non quatenus componunt compositum; nam hoc modo tam clara est imperfectio quam includunt, vt euidens sit illum causandi modū non posse Deo formaliter tribui, sed de causalitatibus, quas materia & forma inter se mutuo exercent, dum materia sustinet in esse formam à se dependentem, vel subiectum accidentia, & e conuerso forma continet materiam in esse: nam hæ causalitates per se & absolute sumptæ non includunt imperfectionem, propter quam non possint Deo formaliter conuenire.

XXVII. Quod aliis rationibus cōfirmat, sed omnes, præter vltimam, probāt solum nostrum primum assertum. Vltima vero est, quia Deus supplet se solo hæ causalitates materię & formę, vt patet in quantitate Eucharistię: & nos diximus posse Deum cōseruare materiam sine forma; non potest autem per solam causalitatem effectiuam supplere causalitates taliū causarum: ergo dum supplet causalitatem materię in conseruatione quantitatis, retinet idem genus causalitatis: ergo etiā potest intra illud genus concurrere cū materia ad talem causalitatem. Minorē, in qua est vis argumenti, probat, quia causalitas vnus generis nec formaliter, nec virtualiter continetur in alio genere. Et Deus ipse quamuis eminenter contineat omnes causalitates, non tamen potest in quantū habet rationem vnus causę, genus seu rationem alterius exercere. Item, quia vna causa non potest supplere vicē Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

alterius nisi exercēdo officium, quod illa exercebat. Vterius, quia si Deus sustineret accidentia sine materia, & non suppleret officiū eius, daretur in rerū natura effectus in actu sine causa in actu. Deinde, quia si Deus cōseruaret, v.g. formā celi sine materia solo concursu efficiēti, aut ille esset idem qui prior erat, & hoc esse non potest, tum quia per eundem concursum non potest nisi idem fieri, tum etiam, quia iam causalitas materię circa illam formam per nullam causalitatem suppleretur: aut est per nouum cōcursum effectiuum, & hoc esse non potest, quia circa eundem effectum non potest noua efficiētia addi antiquę, aut concursus creatiuus creatiuo.

Si quis tamen consideret quę supra de causalitate materię & formę diximus, statim intelliget huius sententię difficultatē, atq; ab ea dissentiet, nō solū quod noua sit, & præter recepta de Deo dogmata, sed etiā quod falsa sit & debilibus nixa fundamentis. Primum enim nullus Theologorum, vel Philosophorū Deo tribuit secundū proprietatē aliud causalitatis genus nisi efficiētis, finalis aut exemplaris, vt patet ex iisque D. Thomas tradit i. parte, quęstio. 44. & quę ibi tractantur. Dico autem secundum proprietatem: nā secundum metaphoram tribuitur interdum Deo, quod sit quasi forma omnium, & quod omnia viuificet, vel etiam quod sustineat, & sit fundamentum omnium quomodo interdum videtur loqui Dionysius qui frustra ad alium sensum detorquetur. Quod adeo verū est, vt Theologi propter hanc causam negent, Verbum diuinum exercere propriam aliquam causalitatem terminando humanitatem, quia, cum non possit esse effectiua, eo quod non sit communis omnibus personis, euidenter existimarunt sequi nullam esse: nam quod non sit finalis, neq; exemplaris, per se notum erat. Simile argumentū est quod præter bonitatem, qua Deus habet vim causandi finaliter, & ideas, per quas habet vim causandi exemplariter, non agnoscimus in Deo aliam vim causandi ad extra, nisi omnipotentiam, quę solum est potentia effectiua: siue illa sit potentia executiua ratione distincta à voluntate & intellectu, siue altera illarum, siue omnes simul. Addere ergo Deo aliā vim causandi ad extra, sustinendo, v.g. formam præter efficiētiā, inauditum est. Quod tamen in illa sententia consequenter loquendo necessario admittitur.

Præterea argumentor ratione, quia omnis causalitas materię (& idem est de formę causalitate) formaliter includit imperfectionem. Et ratio est, quia neq; in composito, neq; in forma causat materia aliquid, nisi media vnione intrinseca ac formali vnus ad aliam, non tanquam per conditionem solum requisitam, sed tanquam per ipsam formalem causalitatem, vt supra probatum est: non potest autē Deus per formalem vnionē ita causare, vt per se est notū: ergo nec potest concurrere per propriam, & formalem causalitatem illius generis: hoc autem ipso quod causalitas non fit per vnionē, non est materialis, nec formalis, & ideo nulla ratione fieri potest, vt supra etiā diximus, q materia causet formas ibi non vnitas. Tandē vix potest concipi ille modus causandi Dei ad extra absq; efficiētia, quia neq; in effectu est aliquid respectu Dei præter entitatē eius, & actionem; neq; pendet à Deo nisi media actione; neq; actio vt actio dicit habitudinem, nisi ad efficiens, quamuis vt ordinata ad talem terminum, vel talem formam, possit respicere causam finalem vel exemplarē: quid ergo est illa alia causalitas, quę dicitur sustentatio? Plane est quid fictum, & minime necessarium. Nam diuina causalitas in illis tribus modis amplissime continetur. Neque propterea quod omnis causa det esse, oportet Deo formaliter tribuere modum cuiuslibet causę: alias, quia etiam materia & forma dāt esse composito, oportet Deum dare illi esse intra idem genus causę materialis & formalis, quod absurdissimum est. Ex hoc ergo quod omnis causa det esse, so-

XXIX.
Improbatur
præmissio.

Dionys. ii.
i. 10 de
diuina no-
minibus.

XXX.

lum potest inferri Deum immediate dare illud esse, vel illo vel altiori modo. Itē ex eo, quod omnis causa secunda pendet à Deo non solum in esse, sed etiam in causare non sequitur quod pendeat in eodem genere causæ, sed vel in illo, vel in nobiliori, seu effectiuo.

XXXI.

*Em. damen-
tum pradi-
ctæ op. mo-
ni eruditur.*

Ad ultimam ergo rationem in contrarium negatur minor: potest enim Deus efficiendo supplere circa formam, sustentationem in materia seu subiecti. Ad primam probationem respondetur, Deum per vim agendi continere eminenter effectus aliarum causarum, & posse suo modo perfecto causare id, quod aliter causant suis imperfectis modis absque illis, ubi non interuenit dependentia omnino essentialis, ut est inter compositum & materiam, vel formam. Nec propterea dicimus Deum per eminentialem continentiam materię exercere causalitatem materię, sed supplere aliquid efficiendo, quod materia causaret se subiiciendo. Vnde ad secundam probationem respondetur, quod licet vna causa creata non possit supplere munus alterius, nisi intra idem genus, Deus tamen potest in alio, ubi non interuenit specialis repugnantia. Nec propterea datur effectus in actu sine causa in actu, sed mutuo genere causæ. Ad ultimam probationem respondetur, cum accidens conseruatur sine subiecto, id fieri per nouam efficientiam, non addendo illam antiquam, sed commutando vnā in alteram. Vnde si forma cœli conseruaretur sine materia, id quidem fieret per influxum ex suo genere creatiuum: prior autem non maneret, quia non erat proprie creatiuus, sed concreatiuus formæ & aliquam conuenientiam habens cum educiuo. An vero eodem modo philosophandum sit de materia conseruata sine formā, in superioribus late tractatum est.

S E C T I O II.

Virum concursus causæ primæ cum secundā sit aliquid per modum principij vel actionis.

I.

Vm ostensum sit, concursum hunc de quo agimus esse à prima causā, vel conuenire illi, quatenus efficiens est, constat non posse aliud esse, quam actionē, vel principij actionis; sub principio actionis cōprehendendo tā principium per se quam conditionem omnem ad agendum prærequiritam: nam præter hæc nihil reperitur in causā efficiente, ut efficiens est, quod rationem concursus habere possit. Supponimus enim, neque ipsum suppositum agens, ut sic esse concursum, neque etiam effectū ut sic. Nam suppositum est, quasi primum principium agens: effectus vero est ultimus terminus effectiois, concursus autem dicit aliquid per modum influxus vel tendentiæ à supposito agente ad terminum.

Prima sententia proponitur.

II.

Resigitur dicendi modi circa quæstionem hanc esse possunt. Primus est huiusmodi concursus esse aliquid per modum principij per se. Quod dupliciter potest intelligi: vno modo, quod tale principium sit in ipso Deo. Et hoc recte explicatum, potest habere sensum verum: nos tamen nunc in eo non loquimur: Deus enim per voluntatē suam concurrat cum creatura ad actionem eius. Vnde ipsamet Dei volitio potest in suo ordine dici concursus Dei cum creatura, qui ab aliquibus vocatur concursus ad intra actus autem voluntatis Dei est suo modo principium per se omnis actionis ad extra, principium (inquam) per se vel ratione sui, vel ratione potestatis executiue, quam applicat ad agendum, vel secundum rem, vel etiam secundum rationem, iuxta varios modos sentiendi de potentia executiua Dei. Sic igitur

cōcursus Dei ad intra, erit aliquid per modum principij actionis non in creatura, sed in ipso Deo. Nunc autem non loquimur in hoc sensu de concursu, sed prout est aliquid manans à Deo, & receptum in creatura, & concursus in rigore non significat aliquid ad intra, sed ad extra. Alio ergo modo intelligitur hæc opinio, quod concursus sit res quædam manans à prima causā, & recepta in secundā complectens illam ultimam ac determinans ad talem effectum efficiendum. Et hac ratione dicitur hic concursus esse per modum principij, quia est virtus agendi causæ secundæ, vel saltem formaliter complet illam. Et propter hanc virtutem dicuntur omnes causæ secundæ agere in virtute primæ, ut sæpe dicitur in lib. de Causis, & e conuerso ratione eiusdem virtutis prima causā dicitur agere immediate in mediatiōne virtutis, quia hæc virtus in fluxu causæ secundæ, est virtus causæ primæ, & ab illa immediate procedit actio. Et hoc videtur esse totum huius sententiæ fundamentum. Nullum tamen inuenio assertorem huius sententiæ qui expresse eam docuerit, quamvis illi quos statim pro secunda citabimus, huic videantur in eandem uere, & satis indistincte loqui.

Refellitur dicta sententia.

Hæc vero opinio falsa est, & in vno sensu est æque erronea ac sententia Durandi negantis actuale concursum Dei ad actiones causarum secundarum; in alio vero est solum improbabilis. Duobus itaque modis intelligi potest, concursum primæ causæ esse virtutem inditam secundæ tanquam principium per se agendi. Vno modo quod concursus primæ causæ ad actionem creaturæ sitat in influxu illius virtutis, & non concurrat immediatus ad actionem ipsius causæ secundæ. Et in hoc sensu dico hanc opinionem re ipsa incidere in opinionem Durandi, & esse æque falsam, quatenus negat immediatum concursum primæ causæ ad actionem creaturæ: quatenus vero ponit aliquid superfluum & sine fundamento, erit magis improbabilis, ut in alio modo ostendā. Probatur ergo dicta censura, quia ex illa opinione sequitur solam virtutem creatā esse principium per se actionis & effectus causæ secundæ: Deum autem solum esse principium remotum & per accidens. Hæc autem est opinio quæ in Durando reprobatur. Sequetur patet, quia causā, quæ solū dat alteri virtutem ad agendum, si non aliter concurrat ad actionem eius, reuera solum conuenit remotē & per accidens, sicut ignis qui calefacit aquam, non aliter concurrat ad secundam calefactionem ab aqua calida profectā, & intellectus agens qui produxit speciem intelligibilem non dicitur per se concurrere ad actum intelligendi, Denique illo modo etiam Durand. dicit Deū cōcurrere ad omnes actiones creaturarū, dādo illis, & conseruando totam virtutē agendi usque ad ultimum eius complementum, quicquid illud sit. Nam quod illud principium agendi sit prius tempore datū, antequam creatura agat, vel in eodem instanti aut tempore, quo agit, nil refert. Alias quia solū illuminatio eodem instanti, in quo creatur, & accipit virtutem illuminandi, non indigeret alio concursu præter infusionem lucis. Similiter quod illa virtus sit connaturalis ac permanēs, vel quæ sit intrinsecus à Deo data, & quasi transiens (ut quidam loquuntur, & nihil aliud est quam esse pendens à Deo in fieri & conseruari) parum refert, ut Deus, si per illam tantum virtutem agit, per se ac immediate influat ut prima causā. Quapropter si qui fortasse auctores in hoc sensu dixerunt, Deum agere in mediatiōne virtutis & non suppositi, valde errarunt, ut ex dictis patet, & magis statim declarabitur.

Alio modo intelligi potest concursus primæ causæ esse per modum principij & virtutis inditæ, quia in collatione huius virtutis quasi ipso actu, non